

מראי מקומות- בבא בתרא נ"א

וכו', ממילא אמרי' דאפי' היכא דליכא דררא דממונא אין מוציאין מיד התופס [ולכאור' כוונתו דוקא ע"י תפיסת ברי, וכמש"כ ר' יונה, וצ"ע בזה]. **וע"ע ברמב"ן שכ' "נהי דנאמנת [האשה] בשתטעון, מכל מקום הוא סבור במעות דשלו הן, ועדיין הוא טוען כך, הלכך בטל המקח", ומשמע דאף שהוא טעה, ואף יהי' צריך להחזיר המעות, מ"מ כיון דאינו גומר בדעתו להקנות ע"י קבלת דמים אלו, דסובר שהם שלו, ממילא לא מהני הקנין.**

(ג) **דל זוזי מהכא, תקני בשטרא- הק' הדברות משה (מ"ז, ענף א', ד"ה עוד קשה מהא), למה צריך לקנין שטר, הרי מכתבת השטר מוכח שלא היתה כוונתו לגלויי זוזי אלא למכירה ממש כמו שפי' הרשב"ם, שמבואר מהא שכתב השטר שאינו חושדה כלל, וא"כ שוב תקנה בכסף. ואין לומר דלאו דוקא תקנה בשטר קאמר, אלא דאה"נ, ע"י כתיבת השטר מגלה שקנתה בכסף, דהא הראשונים (נמוקי יוסף, רשב"א, ועוד) מביאים דמכאן דקדק בעל העיטור דיכול לקנות בשטר ראי', ואם נאמר דהקנין הוא באמת בכסף, א"כ שוב אין ראי' כלל [דק"ק, הרי הי"ל להוכיח בפשיטות טפי, מהא דהגמ' הביא המשנה בקידושין דשטר קונה, ודן אם קונה עם כסף או לא, ואם עיקר הקנין כאן הוא בכסף, א"כ דברי הגמ' לכאור' תמוהים, וצ"ע. גם אולי יש לדחות דהרשב"ם ס"ל כהרא"ה שחולק על בעל העיטור, ובעל העיטור יבאר הסוגיא כהרמב"ן הנ"ל]. וע"ש מש"כ ליישב, ומשמע דביאר דעת הרשב"ם על דרך פי' הרמב"ן בסוגיין, דאם אמרי' לגלויי זוזי, א"כ המעות שלו, ואינם יכולים לקנות, אבל השטר יכול לקנות, וצ"ע בכל זה.**

(ד) **דל זוזי מהכא, תקני בשטרא- כ' הרשב"א דמכאן דקדק בעל העיטור דמסירת שטר ראי' ג"כ מהני לקנין, אע"פ דלא כתוב בו נוסח של קנין. דאי לא, מהו קר' הגמ' כאן, לימא דמיירי בשטר ראי' שמכר לה השדה, אע"כ דגם זה יהי' מועיל לקנין. אולם ע' בריטב"א שהביא מרבו (הרא"ה) דחולק, וס"ל דדוקא שטר שנכתב בלשון מכר מהני למכר, והגמ' כאן דחה, או משום דנקט לי' סתמא, וא"כ שפיר הק' הגמ', דמשמע דבשום שטר לא**

(א) **לגלויי זוזי בעינא- פי' הרשב"ם, דהיינו דכל כוונתו לא הי' למכור לה הקרקע, אלא שתגלה לו מעותיה, ובחזקת מעות שלו לקחם, ולא לשם מכר. ומה דאי' בהמשך דבשטר אמרי' דל המעות מהכא ותקני לה בתורת שטר, יש לע', דהא אולי לא כ' השטר ג"כ אלא כדי שתגלה לו מעותיה. ותי' הרשב"ם (סוף ד"ה א"ל) דכ"כ לא מסיק איניש אדעתיה, וא"כ יכולים לומר דודאי הי' כוונתו למכירה ממש. **אולם ע' ברמב"ן שפי' באו"א, דמה דאמרי' לגלויי זוזי הוא דבעינא, היינו דאמרי' דהמעות שלו הם ממציאיתה או ממעשה ידיה, והוא נוטלם בתורת שהם שלו, ולא בתורת מכר, ולכן אין המעות יכולות לקנות. אבל היכא שיש שטר ג"כ, אמרי' דדל מהכא המעות, ותקני לה בתורת שטר [ומשמע מדבריו דאין הביאור בהא דלגלויי זוזי בעינא דאינו מכוון להקנות לה הקרקע, ולא הי' אלא הערמה בכדי שתראה לו המעות, אלא רק דאין קנין מועיל בהמעות, שהרי הוא נוטלם בתורת שהם שלו, אבל שפיר מהני הקנין בשטר]. **וע"ע בתוס' רי"ד, דכ' דאף אם אמר שלא היתה כוונתו ע"י השטר אלא ג"כ כדי לגלות הזוזי, מ"מ הרי סכ"ס נתן לה השטר, ולא מהני מה שאמר שכוונתו בנתינת השטר היתה כדי לגלות הזוזי, ע"ש באריכות, וצ"ע כוונתו.******

(ב) **לגלויי זוזי בעינא- כ' תוס' בעמוד ב' (ד"ה ברם) דבעצם היא נאמנת על הממון שהוא תחת ידה לומר דשלה הוא, ואינו ממון מציאתה ומעשה ידיה דבאמת של בעלה הם. ומה דאמרי' כאן דאם הבעל נוטל המעות בתורת שהם שלו דלא הוי מכר, היינו משום דכיון דעכשיו המעות אצלו, או דתקף ממנה או דנטל המעות ממנה דרך הערמה, אמרי' דשלו הוא. וכ' ר' יונה דצריך גם לטעון טענת ברי שהם שלו, דאל"כ צריך להחזירם לה. **וע' בקובץ שעורים (ר"נ) דביאר בשי' התוס', דאע"ג דכאן ליכא דררא דממונא, וא"כ לכאור' אפי' תפיסת ברי לא מהני, אלא היכא דתקפו מוציאין מידו, מ"מ הא מה שלא מהני תפיסתו הוא משום דיש חזקה שכל מה שתחת יד אדם שלו הוא, וחזקה זו לא מהני כלל באשה, דודאי יש תחת ידה דברים שהם של הבעל. וא"כ, כיון שאין כאן חזקת כל מה****

ה', ה', והוא כ' כן בדעת ר' יוחנן, דג"כ אמר כר"א בהמשך), דס"ל לר"א דגם הבעל שמוכר לאשתו בעין יפה מוכר, ולכן אינו אוכל פירות.

ח) כאן במעות טמונין, כאן במעות שאינן טמונין- פי' הרשב"ם, דבמעות שאינן טמונין לא שייך הסברא דלגלויי זוזי הוא דבעי, שהרי גלויים ועומדין הן. וע' ברא"ש (נ"ה) שהק' בשם הר"ש, מהו החילוק בין טמונין לשאין טמונין, הרי כמו שיכול לטעון בטמונין שהי' רוצה לגלויי זוזי הוא דבעי, כן באינן טמונין יכול לטעון דלהוציאם מידה קא מכוון, שלא הי' לו עצה אחרת להוציאם מידה. ותי' דבמעות שאינן טמונין, אפי' אם תקף הבעל מעות מיד האשה, היינו מוציאין המעות מידו בב"ד, אבל במעות טמונין, אם תקף הבעל אין מוציאין. וע' בבית יעקב (פ"ה, ט', ד"ה וי"א) דכ' דהחילוק בין טמונים לשאינם טמונים הוא, דבטמונים אמרי' דאיכא ריעותא במה שהטמינם, ודמי לדררא דממונא, ולכן נאמן בתפיסת ברי. אבל בגלויים, הרי חזקה הוא שהן שלה לגמרי, מדלא תבעה כשידע מהן, ולכן כשהן בידה מהני תפיסתה, ולכן אם הבעל תופס ממנה לא מהני, ומוציאין אותן בב"ד. וא"כ, ודאי אינו נאמן לומר דלא עשה כן אלא להוציאם ממנה, שהרי אינו נאמן להוציאם ממנה, ואם טען כן יחזירם לה, וא"כ ודאי בכה"ג קנתה.

ט) אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, וכו'- פי' הרשב"ם, דאיכא למימר גנבום לבעליהן, ואסור לסייע ידי עוברי עבירה. וכ' הריטב"א דאפי' אם אמרי' דהמעות שהן ביד האשה נאמנת עליהם לומר דשלה הם, מ"מ אין להם לקבל, דהא ע"י מה שרוצה להפקידם הוי גילוי דעתא דרוצה להבריחם ולהטמינם, ואין לנו להכניס עצמנו במקום שיש צד ונדנדוד סיוע ידי עוברי עבירה.

י) קבל מן האשה יחזיר לאשה- כ' תוס' דמכאן נראה דנאמנת האשה לומר דשל אחר הוא בפקדון אצלה, במגו דהיתה יכולה לומר דשלה הוא ונתנה לו, מדלא קאמר דמודיע לבעל כדי שיהי' יכול להוציאה מידה, אלמא דאינו יכול להוציאה מידה. ולכאו' משמע

קנה, אף בשטר קנין. ועוד דחה, די"ל דמנהגם הי' לכתוב שטר מכר ממש.

ה) לזה מן העבד וכו', אין להן עליו כלום- יש להק', בשלמא לשי' התוס', דס"ל דאף דנאמנת האשה לומר שהם שלה, זהו רק כל זמן דעדיין המעות אצלה, אבל כיון דנטלם הבעל (בטענת ברי), נאמן דשלו הם, א"ש. אבל לשי' הרמב"ן שהבאנו לעיל, משמע דבאמת אינם שלו, רק שהוא סובר שהם שלו, ולכן לא מהני המקח, אבל למה אין להן עליו כלום, הרי לכאו' צריך להחזיר המעות. וע' בחי' הר"ן שכ' (בתי"ב) דמה דאמרי' דודאי לא ניחא לי' לאיניש להעשות עבד לזה לאיש מלוה כלפי אשתו, היינו "משום דאמרי' אנן סהדי שלא לזה ממנו עד שידע בברור שאותן מעות שלו הן, שאין לאשתו זכות בהן, שאם לא כן ודאי לא הי' נעשה עבד לאשתו שהיא משועבדת לו", וא"כ בכה"ג ודאי אינה נאמנת.

ו) אמר רב, המוכר שדה לאשתו, קנתה והבעל אוכל פירות- הק' הבית שמואל (אה"ע פ"ה, כ"ז), לפי השי' דנאמנת לומר דשלה הוא, א"כ למה אוכל הבעל פירות, הרי יכולה לטעון דשלה היו המעות לגמרי ע"מ שאין לבעלה רשות בהן, במגו דיכולה לומר דפקדון של פלוני הם, וא"כ במעות אלו אינו אוכל פירות בכלל. ותי' די"ל דלא מיירי דטוענת כן, אבל אם היא באמת טוענת כן אה"נ, לא יהי' אוכל פירות. ועוד תי' דמיירי שיש לה שטר שהם שלה, וא"כ אין לה מגו. אולם ע' בבית מאיר (שם, י"א), דצידד דאולי אף אם המעות שלה הם לגמרי, ואין לבעל רשות בהן כלל, מ"מ מה שתקנה בהמעות יש לו בה אכילת פירות, דהא עכשיו קנין מחודש הוא, ובקנין זה אי אפשר לה לקנות בלא דין אכילת פירות לבעלה, ע"ש בזה. ובשטמ"ק בשם ר' יהונתן אי' עוד דרך, דכיון דהיתה יכולה לטעון ולומר דקנתה הקרקע ממנו ע"מ שאין לו אכילת פירות בהם, ולא אמרה כן, א"כ אמרי' דמסתמא דעתה היתה שיהי' לו אכילת פירות בהן.

ז) ור"א אמר א' זה וא' זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות- פי' החזון איש (ח"מ ליקוטם

נשתחרר ולא נשתחרר הכל אחד, וצ"ע. ורבנו יונה פי' באו"א, דמה שמת העבד יחזיר לרבו, היינו משום דבשלמא בחיי העבד, כיון דאיכא לספוקי שמא הם פקדון ביד העבד מיד איש אחר, אז אמרי' דיחזיר למקום שנטל, שהרי בחזקת העבד הם והוא נאמן עליהם, אבל כשמת העבד ושוב אינן בחזקת שום אדם, אז לא שבקינן רבו דאיכא למימר שלו הם, כי אין נכסים מצויים העבד אלא משל רבו, ולכן לא ניחוש מספק שמא מאיש אחר הם ולעכבם משום ספק זה.

דנאמנת אף לומר דאחר נתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה, שהרי נאמנותה באה מהא דיש לה מגו שהיתה יכולה לומר דשל אחר הוא, ונתנו לה לפקדון, ותהי' נאמנת, וא"כ ג"כ נאמנת לומר דשלה היא (וכ"כ הרשב"א בדעת ר"י בעל התוס'). **אולם הרמב"ן** כ' דאף דהחזירה להאשה, אבל שוב דין האשה עם בעלה הוא כן, דהבעל אוכל פירותיה, דכל מה שיש להאשה בחזקת שהבעל אוכל פירותיה. ומה דמחזירין להאשה, היינו דממקום שנטל שם יחזיר, דאין הבעל מפסיד במה שהוא מחזירה למקום שהי' מקודם. וע' בהרשב"א שכ' בדעת הרמב"ן דמה דאמרי' יחזיר לאשה לאו דוקא, אלא הביאור הוא דכיון דאמרי' דאין מקבלין פקדונות מהם, אלמא דחיישינן שמא גנבום מבעליהם, ולכן ה"א דאינו יכול לחזור להאשה, קמ"ל דאף דאין מקבלין מהם לכתחלה, מ"מ אם מקבלין מהם, יכול להחזירם למקום שנוטלם ממנה [משמע דכוונתו לומר דגם יכול להחזיר להבעל, אלא דאם רוצה יכול להחזיר להאשה, וצ"ע].

יא) קבל מן העבד יחזיר לעבד, ואם מת, יחזיר לרבו- פי' הרשב"ם, דמסתמא מה שקנה עבד קנה רבו. וכ' דנראה דה"ה אם נשתחרר ואח"כ מת, מ"מ יחזיר לרבו, שהרי כשהפקיד לזה הי' עבד, וסתם עבדים גזלנים הם, ולכן מסתמא של רבו הוא. ותמה הרשב"א, דאם מה שלאחר שמת מחזירין לרבו הוא משום דכל מה שקנה עבד קנה רבו, א"כ מחיים ג"כ לימא כן. ולמה לא נאמר דכשם דבאשה אמרי' דנאמנת לומר דא' נתן לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה, לימא ה"ה בעבד כן. ועוד הק' על מש"כ הרשב"ם לחלק בין אשה שנתגרשה ומתה, דהדין הוא דיורשיה יורשים אותה, ובין אם העבד נשתחרר ומת, דהדין הוא דאמרי' דשל הרב הוא, ומ"ש, ולמה, והניח בצ"ע. **וע"ע בקובץ שעורים (רל"ג) דהק' על הרשב"ם באו"א, דבשלמא לגבי אשה יש מקום לחלק, דבלא נתגרשה הבעל יורשה, ובנתגרשה אין הבעל יורשה. אבל לגבי העבד, מהו הצד בכלל לחלק בין אם נשתחרר קודם מיתתו או לא, הרי אין האדון יורש את עבדו, אם הי' להעבד מעות שאין לרבו רשות בו, וא"כ מאי קמ"ל בהא דה"ה אם נשתחרר ומת, הרי**